

Tid Onsdagen den 7 juni 2017
kl 13.00 – 16.10

Plats Jungska rummet, Tekniska Nämndhuset

Justerat **Godkänt men ej justerat**

Jan Lamby

Lasse Persson

Närvarande**Ledamöter:**

Jan Lamby (HSO/HRF), ordföranden

Amir Amirrazi (DHR) §§ 1-9

Bengt Håkansson (HSO/Elöverkänsligas förening i
Stockholms län)

Lasse Persson (HSO/Neuroförbundet)

Håkan Jarmar (ÅSS)

Tjänstemän:

Rådets sekreterare Jenny Holmberg samt föredraganden
Torkel Kjellman, Susanna Stenfelt, Rebecca Kihlman och
Peter Lundevall från stadsbyggnadskontoret.

§ 1**Val av justerare****Beslut**

Rådet utser Lasse Persson att tillsammans med
ordföranden Jan Lamby justera dagens protokoll.

§ 2**Dagordningen fastställs**

Rådet godkänner dagordningen.

§ 3**Föregående protokoll**

Inget protokoll finns att anmäla vid detta sammanträde.

§ 4

Inkomna skrivelser och protokoll

Följande protokoll anmäls och läggs till handlingarna:

- a) Protokoll nr 4/2017 från råd för funktionshinderfrågor vid fastighetsnämnden och miljö- och hälsoskyddsnämnden den 25 april 2017

§ 5

Stadsbyggnadsnämnden

Torkel Kjellman, stabschef på strategi- och utvecklingsenheten samt rådets kontaktperson för stadsbyggnadskontoret, har kommit till rådet för att presentera stadsbyggnadsnämndens verksamhetsberättelse 2016 samt stadsbyggnadskontorets flerårsbudget.

Torkel Kjellman inleder med att berätta om kontorets flerårsbudget. I flerårsbudgeten mäts fyra olika typer av indikatorer. Indikatorerna kan sägas bestå av fyra områden som rör personal, ekonomi, kundnöjdhet och produktion av bostäder.

Indikatorerna gällande kontorets ekonomi är mycket bra där ekonomin nu ligger i balans. Kundnöjdheten har utvecklats lite negativt. Personalrelaterade indikatorer går åt rätt håll. Bostadsindikatorerna ser också bra ut. Kompetensförsörjning och samverkan är prioriterade frågor. Samverkan med andra förvaltningar går ej att mäta men kontoret har haft ett antal aktiviteter gällande skolor och förskolor. Kundnöjdheten för personer med funktionsnedsättning mäts för personer som sökt bostadsanpassningsbidrag.

Torkel Kjellman lyfter några punkter som kan vara särskilt intressanta för rådet:

- Det kommer att komma en ny lag (1992:1574) om bostadsanpassningsbidrag som kommer att styra upp och förbättra beslutsprocessen. Kontorets kostnadsökning med den nya lagen beräknas ligga

- på 5 – 15 miljoner kronor.
- Planhandboken som anger handläggarnas rutiner och arbetssätt har nu digitaliserats. Det skulle kunna vara värdefullt om vissa delar av planhandboken presenterades för rådet så rådet får möjlighet att se och yttra sig om innehållet.
  - Bygglövsavdelningen har arbetat med att omorganisera tillsynsjuristernas arbete, som ju bland annat avser ”enkelt avhjälpna hinder”, för att kunna hantera fler sådana ärenden.
  - Kontoret håller med om synpunkten som rådet tog upp på föregående möte med presidiet, att det var fel att funktionshinderrådet inte konsulterades under arbetet med Riktlinjer för bostadsförsörjning 2017-2020. Orsaken till att det brast var bland annat en forcerad tidplan och att ansvaret var delat. Det bör vara åtgärdat nu och borde inte ske igen.

Beslut

Rådet beslutar att be om en föredragning om den nya lagen om bostadsanpassningsbidrag.

Rådet tar upp att de skulle vilja följa ärenden som de lämnat synpunkter på i samrådsstadiet till detaljplan, fram till stadiet där ärendet ska upp för bygglov. Torkel Kjellman svarar att han tror sig hittat en teknisk lösning på problemet.

Rådet undrar hur det går med Program för city. Torkel Kjellman svarar att ärendet är ute på samråd nu och kommer att komma upp som ett ärende.

Rådet anför att det vore bra om kontoret även mätte kundnöjdheten för personer med funktionsnedsättning gällande kontorets övergripande verksamhet, tex nöjdhet angående byggandet av bostäder inom Sol- och LSS (minst 5% av alla bostadsexploateringsprojekt bör innehålla dessa bostadsformer).

§ 6

Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för del av kv. Sperlingens Backe m.m. i stadsdelen Östermalm, S-Dp 2014-00404

Susanna Stenfelt och Rebecca Kihlman berättar om planen.

Beslut

Rådet tackar för informationen och vill att följande synpunkter beaktas i den fortsatta plan- och byggprocessen:

Entré till tunnelbanan

Det är väldigt viktigt att entrén till tunnelbanan ska ha samma tillgänglighet i framtiden som den har idag. Tillgängligheten till entrén ska inte vara beroende av gallerians öppettider.

Rådet önskar få veta vem som har skötselansvaret för hissen, fastighetsägaren eller SL?

Angöring

Det är viktigt med goda angöringsmöjligheter till bostäderna. Handikapplatser bör finnas kvar, och om det är så att man måste gå igenom huset försämras angöringen.

Avfallshantering

Rådet vill att det ska finnas möjlighet att kasta sopor så lätt som möjligt. Rådet skulle föredra en lösning i källaren eller bottenvåningen.

Rådet ser helst att sophanteringen i fastigheterna löses genom att sopnedkast finns i varje trapphus (via sopsug). Om detta inte är möjligt bör sophanteringen utformas på ett sådant sätt att både hushållssopor och skrymmande avfall (grovsopor) kan lämnas i utrymmen som nås via inomhusförbindelse utan nivåhinder och hinder i form av tunga dörrar.

I båda fallen ska det vara användbart för personer med nedsatt rörelse- och orienteringsförmåga eller andra funktionsnedsättningar.

Väljs trots allt en lösning med kvittblivning av hushållssopor utomhus anser rådet att avståndet från entré till sopnedkastet inte bör överstiga tio meter.

Källsorteringsbehållare ska vara belägna högst 30 meter från entré och placerade på så sätt att man naturligt passerar platsen. Hela anläggningen ska vara fullt tillgänglig för alla, enhetliga symboler och punktskrift ska finnas på samtliga kärl. Kärlen ska ha samma placering efter varje tömning för att underlätta användbarheten för personer med nedsatt orienteringsförmåga. Rådet påpekar att placeringen av kärlen inte får minska antalet parkeringsplatser som ligger inom tio meter från entréer.

§ 7

Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för Tenstaterrassen , överdäckning av E18/Hjulstavägen i stadsdelarna Tensta och Hjulsta, S-Dp 2015-17071

Peter Lundevall berättar om planen.

Beslut

Rådet tackar för informationen och vill att följande synpunkter beaktas i den fortsatta plan- och byggprocessen:

Målsättningen med projektet är att knyta ihop Tensta stadsdel med järvafältet. Då borde det finnas en bättre förbindelse mellan dessa. Med den lösningen som finns föreslagen idag blir det jobbigt för personer med funktionsnedsättningar att ta sig en sådan lång sträcka i den långa rampen. Man borde se över detta problem och skapa en bättre förbindelse.

§ 8 Exploateringsnämnden

Inget att rapportera vid dagens sammanträde.

§ 9 Genomgång av utsända checklistor

- a) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för del av Skarpnäcks Gård 1:1 vid Stångåvägen i stadsdelen Bagarmossen, S-Dp 2016-01341

Beslut

Rådet har inga synpunkter.

- b) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för fastigheten Dalen 21 m.fl. i stadsdelen Gamla Enskede, S-Dp 2013-16992

Beslut

Rådet beslutar att lämna följande synpunkt:

Rådet anser att elnätsstationens placering är olämplig och att det bör finnas ett säkerhetsavstånd på fyra meter när elnätsstationen har en avskärmning.

- c) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för Horisonten 3, Fallskärmen 2 och Flygledaren 3 i stadsdelen Skarpnäcks Gård, S-Dp 2016-06499

Beslut

Rådet beslutar att lämna följande synpunkter:

Rådet avråder från lokal elproduktion med solceller tills hälsoproblemen är utredda. Apparaten som omvandlar likström från solcellerna till växelström för elnätet kallas växelriktare och den skapar intermediära elektromagnetiska fält. Det är fält vars

styrka varierar snabbare än de kraftfrekventa fälten från elsystemet men långsammare än elektromagnetiska fält som används för trådlös kommunikation. SP Sveriges tekniska forskningsinstitut har i rapporten "Jämförande provning av Nätanslutna solesystem 2014" visat att växelriktarna skapar stora mängder intermediära elektromagnetiska fält. Strålsäkerhetsmyndighetens vetenskapliga råd skrev i sin rapport 2016 att "mycket få experimentella studier rörande hälsoeffekter från exponering för intermediära fält finns tillgängliga, och inga slutsatser kan dras för närvarande." Intermediära fält skapas också av datorer, bildskärmar, TV-apparater, lysrör, LED- och lågenergilampor vilka avlägnas eller åtgärdas vid elsanering. En solesanläggning kan göra hela eller delar av byggnaden otillgänglig för elöverkänsliga.

- d) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för fastigheten Astern 2 m fl i stadsdelen Solhem, S-Dp 2016-17313

Beslut

Rådet har inga synpunkter.

- e) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för del av Hekla 1 m.m. i stadsdelen Kista, S-Dp 2015-11509

Beslut

Rådet beslutar att lämna följande synpunkt:

Det bör tas fram bättre lösningar för den interna kommunikationen i kvarteret i den fortsatta processen. Troligen är en hiss lösning den bästa lösningen.

- f) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för bostäder vid Kärrtorps IP, del av Kärrtorp 1:1, Hammarbyhöjden 1:1 och Skarpnäcks gård 1:1 m

fl. i stadsdelen Kärrtorp, Dp 2015-13402

Beslut

Rådet beslutar att lämna följande synpunkt:

Det bör vara möjligt att planera in 5% SoL- och LSS-bostäder eftersom projektet innehåller ett så stort antal lägenheter. Rådet hoppas att så sker.

- g) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för Hammarbyhöjden 1:1, område vid kv Skolvärdinnan i stadsdelen Hammarbyhöjden, S-Dp 2015-21058

Beslut

Rådet har inga synpunkter.

- h) Underrättelse om granskning om förslag till detaljplan för Utveckling av Gubbängsfältet med tre idrottsplaner, Dp 2012-18476

Beslut

Rådet beslutar att lämna följande synpunkter:

Rådet avråder från utvecklingen av Gubbängsfältet så länge kraftledningen finns kvar. Byggnaden i planen klarar Svenska kraftnäts 0,4 μ T-gräns men knappast Strålsäkerhetsmyndighetens precisering av förhöjda magnetfält som är 0,2 μ T (SSM rapport 2012:69). Genom kraftledningen är stora delar av fältet otillgängligt för många elöverkänsliga.

- i) Underrättelse om utställning/granskning om förslag till ändring av detaljplan för del av fastigheten Alvik 1:13, område vid kvarteret Biografen i stadsdelen Alvik, Dp 2013-00495

Beslut

Rådet beslutar att lämna följande synpunkt:

Rådet anser att för samtliga befintliga kiosker som

finns på allmän plats vars användning bekräftas i planförslag, ska eventuella enkelt avhjälpa hinder åtgärdas.

- j) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för del av fastigheten Fredhäll 1:4 i Fredhällsparken i stadsdelen Fredhäll, S-Dp 2016-05341

Beslut

Rådet förutsätter att handikapplats kommer att finnas.

- k) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för kv. Korintkakan i stadsdelen Sköndal, S-Dp 2013-15135

Beslut

Rådet beslutar att lämna följande synpunkt:

Angöringsficka måste ordnas utanför den södra gruppen av radhus.

- l) Inbjudan till samråd om förslag till detaljplan för Fruängsgården 5 m.m. i stadsdelen Fruängen, SDp 2016-01386

Beslut

Rådet har inga synpunkter.

§ 10 Inkomna remisser

- a) Remiss av samråd för 220 kV-ledning mellan Mårtensdal och Jarlaberg

Beslut

Rådet beslutar att lämna följande yttrande till remissen:

Rådet har i tidigare yttranden om detaljplaner vid

flera tillfällen lämnat synpunkter på förekomsten av elektromagnetiska fält. För att ge möjlighet för fler att ta del av bakgrunden till diskussioner om gränsvärden, så beskriver rådet här hur dessa har uppkommit. Vi beskriver också hur tillämpningen av dessa sker i Stockholms stad; vilket resultat en elsanering normalt ger. Texten utmynnar också i ett kort yttrande över den aktuella detaljplanen.

Efter att Socialstyrelsen har skrivit i Meddelandeblad Elektromagnetiska fält från kraftledningar "att man kan se en viss ökning av leukemirisk hos befolkningsgrupper som exponeras för magnetiska fält på 0,4 μ T eller mer" har kommunerna börjat tillämpa 0,4 μ T istället för 0,2 μ T som riktvärde. Grunden för 0,4 μ T är en sammanläggning av 9 studiers grunddata som visade fördubblad risk över 0,4 μ T (Ahlbom 2001). För att kunna göra en korrekt riskutvärdering måste man veta att den fördubblade risken är i jämförelse med vanliga nivåer på 50 Hz växlande magnetfält i bostäder som är 0,05-0,1 μ T. Nivån på naturliga magnetfält i samma frekvensområde är omkring 0,000001 μ T. 2001 klassificerade Världshälsoorganisationen WHO:s avdelning för cancerforskning, IARC, magnetfält inom frekvensområdet 3-3000 Hz som "möjlig cancerframkallande" och Ahlboms studie hade avgörande betydelse för klassningen. IARC tog upp den stora nivåskillnaden mellan växlande magnetfält av naturligt ursprung och magnetfälten i undersökningarna och beskrev det som att man i undersökningarna hade jämfört "högexponerade" med "mindre högexponerade". Eftersom det aldrig gjorts jämförande studier mellan grupper av människor exponerade för vanliga nivåer av växlande magnetfält respektive endast naturliga växlande magnetfält, går det inte att säga vilken risk vanliga nivåer på växlande magnetfält utgör.

Vid elsanering tillämpar Stockholm ett riktvärde på 0,05 μ T. Det sammanfaller med medianvärdet för

alla bostadstyper i Stockholms län i Strålsäkerhetsmyndighetens rapport 2012:69 Magnetfält i bostäder. Medianvärde betyder att det finns lika många bostäder som har starkare respektive svagare magnetfält. Stockholms riktvärde torde ha tillkommit av praktiska skäl då det kan vara svårt att nå lägre genom rimliga åtgärder. Vilken effekt vanliga nivåer av växlande magnetfält i bostäder har på elöverkänsligas välbefinnande syns i en rapport från 1996 som Boverket beställde av Socialstyrelsen och som visar att elsanering i de allra flesta fall fungerar mycket bra (Kommunalt bostadsbidrag för elsanering - utvärdering av effekter, Järholm och Herloff).

Eftersom risken att drabbas av cancer vid vanliga nivåer av magnetfält är okänd är det en övertolkning av texten i Socialstyrelsens Meddelandeblad att utgå ifrån att det inte finns någon risk under 0,4 μ T. IARC anger heller inte någon risk för gruppen "mindre högexponerade", alltså 0,05-0,1 μ T, och i Myndigheternas rekommendationer finns inte heller något riktvärde. Istället står det:

- Sträva efter att utforma eller placera nya kraftledningar och andra elektriska anläggningar så att exponering för magnetfält begränsas.
- Undvik att placera nya bostäder, skolor och förskolor nära elanläggningar som ger förhöjda magnetfält

En central punkt är vad som räknas som förhöjda magnetfält. Ordet förhöjd visar att det åter är fråga om en jämförelse och även denna gång med vanliga nivåer av växlande magnetfält.

Strålsäkerhetsmyndighetens rapport 2012:69 förklarar: "Ungefär 95 % av bostäderna som mättes under våren hade uppskattade årsmedelvärden som understeg 200 nT. Värden upp till 200 nT i årsmedelvärde får därmed anses utgöra normala magnetfältsnivåer i svenska bostäder. Värden som

överstiger denna nivå är att betrakta som förhöjda".
200 nT är lika med 0,2 μ T.

I propositionen till miljöbalken del 2 förklaras att störningar kan vara skadliga i antingen fysiskt eller psykiskt hänseende på en människas hälsotillstånd och att hänsyn bör tas till personer som är något känsligare än normalt, t.ex. allergiker. Elöverkänsliga drabbas både fysiskt och psykiskt genom minskat välbefinnande, direkta besvär och en alltmer otrugg bostadssituation i takt med försämringen av den elektromagnetiska miljön.

Rådet förordar därför att Strålsäkerhetsmyndighetens definition av förhöjda magnetfält tillämpas i marknivå vid förläggning i vägar, gång- och cykelbanor. I byggnader ska ledningen inte ge magnetfält över medianvärdet för "alla bostadstyper i Stockholms län" i Strålsäkerhetsmyndighetens rapport 2012:69 tabell 3, det vill säga 52 nT eller 0,052 μ T.

§ 11

Bevakningslista (se sid 13-14 i protokollet)

§ 12

Övriga frågor

Rådet har inget att rapportera vid dagens sammanträde.

Vid protokollet

Jenny Holmberg

BEVAKNINGSLISTA

	Ärenden som ska tas i rådet	Ansvarig	Ska vara klart
1.	Rådets presidium ska regelbundet träffa stadsbyggnadskontorets ledning (inför VP på hösten och inför treåringen på våren)		2017
2.	Rådet vill bjuda in stadsbyggnadskontorets ledning till hösten till ett sammanträde under en punkt för att diskutera aktuella frågeställningar, tex. om Boverkets regler i förhållande till Stockholm stads egna riktlinjer.		2017
3.	Samla kunskap om elektromagnetiska fält och ansvarsfördelningen inom staden		
4.	Följa upp bygglovsskedet beträffande Norra Djurgårdsstaden, Gasverket Västra m.m. (del av Hjorthagen 1:3, m.fl.) i stadsdelen Hjorthagen, dnr 2011-17188 Handläggare: Malin Klåvus FH-rådet 2014-06-11		2017

5.	Följa upp bygglovsskedet beträffande Timotejen 17 i stadsdelen Västberga, SDp 2013-12715 Handläggare: Anneli Eskilsson FH-rådet 2014-12-02	2017
6.	Studiebesök i Slakthusområdet	2018
7.	Följa upp bygglovsskedet beträffande program för Södra Solvallastaden i stadsdelen Bällsta, SDp 2012-17035 Handläggare: Stefan Modig FH rådet 2015-12-01	2017
8.	Bevaka program för Bromma	